

KANSALLISEN KOKOOMUKSEN YMPÄRISTÖPOLIITTINEN OHJELMA

SISÄLLYSLUETTELO

1. YMPÄRISTÖPOLITIIKAN YLEISET PERIAATTEET
2. KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET JA YHTEISTYÖ
3. LAINSÄÄDÄNTÖ
4. YMPÄRISTÖHALLINTO
5. YMPÄRISTÖNSUOJELUN TUTKIMUS, KOULUTUS JA VALISTUS
6. YHTEISKUNTA SUUNNITTELU
7. TERVEYDENHUOLTO
8. ENERGIAPOLITIikka JA YMPÄRISTÖ
9. YMPÄRISTÖNSUOJELUN RAHOITUS

Liitteet

YHDISTYNEITTEN KANSAKUNTIEN JULISTUS IHMISEN YMPÄRISTÖSTÄ
YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN JULISTUKSEEN IHMISEN YMPÄRISTÖSTÄ
LIITTYVÄT PERIAATTEET

Kokoomuksen ympäristöpoliittinen ohjelma.

Hyväksytty puoluehallituksen kokouksessa 3.8.1976.

1. YMPÄRISTÖPOLITIIKAN YLEISET PERIAATTEET

Ihminen käyttää jatkuvasti hyväkseen alkuperäistä luontoa ja puuttuu siten luonnon tasapainojärjestelmään sekä elämän kiertokulkuun. Ihminen ei kuluta luontoa pelkästään ottamalla. Ihmisen toiminnasta syntyvät, luontoon sopeutumattomat jätteet aiheuttavat myös suuren haitan luonnon taloudelle.

Ympäristöpolitiikan tärkein periaatteellinen ja käytännöllinen lähtökohta on ihmisen talouden ja luonnon talouden välinen tasapaino. Poliittinen päätöksenteko on alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla rakennettava siten, että ihmisen elinympäristöön välittömästi ja välillisesti liittyvät ongelmat otetaan täysipainoisesti huomioon.

Koko maapalloa ajatellen muodostaa liian nopeasti tapahtunut väestönkasvu vakavan ongelman. Ihmisarvoisen, yksilöllisen ja luonnon talouteen sopeutetun elämän turvaaminen koko maapallon väestölle on asetettava ympäristöpolitiikan tavoitteeksi. Sen vuoksi kansallisella tasolla tapahtuva taloudellinen toiminta ja yhteiskunnallinen päätöksenteko on sovittava maailmanlaajuisen väestö- ja ravintopolitiikan tavoitteisiin.

Väestö- ja ravitsemusongelmien kanssa kamppailevissa kehitysmaissa ovat ympäristöpolitiikan käytännölliset ratkaisut erilaiset kuin teollisesti ja teknisesti pidemmälle kehittyneissä maissa. Teollisuusmaissa on korvattava olemassa oleva tuotantotekniikka sellaisilla tuotantomenetelmillä, jotka ottavat huomioon luonnonvarojen rajallisuuden ja ympäristöhaitat. Myös uusi tuotanto on kokonaan suunniteltava ja toteutettava tältä

pohjalta. Elintason ja hyvinvoinnin käsitteitä on laajennettava siten, että niihin sisällytetään ympäristöpolitiikan tavoitteet. Yleinen asennemuutos ympäristönsuojelun ja elämisen laadun parantamisen suuntaan on välttämätön.

Kehitysmaiden ympäristöpolitiikan keskeisenä tavoitteena on niiden virheiden välttäminen, joita teollisuusmaissa on tehty. Aluepolitiikan ja väestöpolitiikan suunnitelmallinen toteuttaminen, ympäristöystävällisen tuotantotekniikan kehittäminen ja elinkeinorakenteen ohjaus sekä laaja ja monipuolinen koulutus-, sosiaali- ja terveyspolitiikka luovat kehitysmailla edellytykset ympäristöpolitiikan toteuttamiselle. Teknologian ja tiedon siirto teollisuusmaista kehitysmaihiin sekä taloudellisten voimavarojen ohjaaminen tasapainoiseen kasvuun luovat taloudellisen perustan maailmanlaajuiselle elinympäristön suojelemiselle.

Ympäristöpolitiikka joudutaan käytännön toteuttamisen tasolla jakamaan useisiin toisistaan erottuviin sektoreihin. On kuitenkin syytä korostaa, että luonto on todellisuudessa yksi kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Ympäristöpolitiikan tulee perustua tälle kokonaisnäkemykselle ympäristöstämme.

Luonnonvarojen moninaisuus on otettava ympäristöpolitiikassa huomioon. Ehtymättömien uudistuvien ja uudistumattomien luonnonvarojen käytön tulee perustua sellaiseen kokonaisnäkemykseen, ettei mikään luonnonvarojen käyttömuoto saa tuhota tai vaarantaa luonnonvarojen muita käyttömahdollisuuksia.

Suomessa ovat edellytykset ympäristönsuojelun onnistumiselle hyvät. Meidän käytössämme on jo tällä hetkellä lähes riittävästi teknistä tietoa omien luonnonvarojemme rajallisuudesta sekä siitä, minkälaisia ympäristöhaittoja nykyinen elämänmuoto on aiheuttanut. Tuotantoa, tuotteiden markkinointia, yhdyskuntasuunnittelua sekä opetusta ja tutkimusta koskevan päätöksenteon perustana tulisi olla seuraaville periaatteille rakentuva poliittinen tahto:

- luonnonvarojen huolimaton käyttö ja haaskaaminen lopetetaan,
- luonnonvarojen käyttö järjestetään ns. kestävä tuoton ja moninaiskäytön sekä jätteiden uudelleenkäytön periaatteelle,
- teknologiaa ja tuotantomenetelmiä kehitetään ympäristöä pilaamattomiksi,
- syntyneet ympäristöhaitat pyritään korjaamaan,
- ihmisille turvataan mahdollisuus nauttia alkuperäisestä luonnosta ja valvoa luonnonvarojen käyttöä,
- varaudutaan mahdollisten ympäristöongelmien varalle kehittämällä hallinnollista ja teknistä valmiutta,
- edistetään elämisen laatua ottamalla lainsäädännössä ja suunnittelussa huomioon ympäristönsuojelu,
- lisätään yleistä tietoutta ympäristömyönteisten asenteiden luomiseksi.

Kansainvälinen vastuu koko maapallon luonnonvaroista ja koko ihmiskuntaa, koskevasta ympäristöpolitiikasta edellyttää, että kaikki valtiot hyväksyvät YK:n 27. yleiskokouksen ympäristönsuojelun periaatteet (kts. liite) ja sisällyttävät ne lainsäädäntöönsä.

2. KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET JA YHTEISTYÖ

Kansainvälinen ympäristönsuojelun yhteistyö on välttämätön, sillä suurin osa ympäristöongelmista on vaikutuksiltaan yleismaailmallista, kansallista ja muista rajoista sekä yhteiskuntajärjestelmistä riippumaton.

Yhdistyneiden Kansakuntien "Julistus Ihmisen Ympäristöstä" muodostaa perustan ympäristönsuojelun kansainväliselle yhteistyölle. Julistuksen suositukset ja periaatteet on kansallisella ja kansainvälisellä tasolla omaksuttava ympäristöpolitiikan perustaksi siten, että maapallon luonnonvarat riittävät ihmiskunnalle myös tulevaisuudessa ja että ympäristön laatu sallii ihmisarvon mukaisen elämän.

Kansainvälisen yhteistyön kehittämisessä tulee noudattaa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin päätösasiakirjassa hyväksytyjä ympäristönsuojelun periaatteita.

Kansainvälisen ympäristönsuojelun päämääräksi voidaan asettaa yhteinen suositus-, ohje- ja normijärjestelmä, joka turvaa ihmisarvoisen, monimuotoisen elämän jatkumisen maapallolla.

Ympäristönsuojelun päämääriin pyrittäessä tähdennetään sitä, että

- maapallon kykyä tuottaa uudistuvia luonnonvaroja on ylläpidettävä,
- uudistumattomien luonnonvarojen ehtyminen on torjuttava ja taattava niiden käytöstä saatavan hyödyn jakaantuminen tasa-arvoisesti koko ihmiskunnalle,
- on tehostettava kansainvälisten järjestöjen ja yhteisöjen pyrkimyksiä ympäristön suojelemiseksi ja parantamiseksi.
- myrkyllisten tai muiden ihmisen terveyttä vaarantavien, elävää luontoa vahingoittavien tai viihtyisyyttä ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä estävien tai haittaavien aineiden joutuminen ilmakehään, maankamaraan tai vesiin estetään myös kansainvälisin sopimuksin,
- kansallisia ja kansainvälisiä ympäristöongelmia koskevaa tieteellistä tutkimusta ja tietojen vaihtoa on edistettävä,
- Suomi osallistuu aktiivisesti YK:n ympäristöohjelman (UNEP) toimintaan sekä muuhun YK:n piirissä tapahtuvaan ympäristötyöhön,
- tehostetaan yhteistyötä naapurimaiden kanssa raja-alueiden, vesistöjen sekä kasviston ja eläimistön suojelemiseksi,
- on edelleen kehitettävä yhteistoimintaa Itämeren suojelemiseksi,
- on edistettävä kansainvälistä yhteistyötä ympäristökatastrofien estämiseksi.

3. LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomessa ympäristönsuojelua koskeva lainsäädäntö on hajanaista, puutteellista ja monin kohdin vanhentunutta. Lainsäädäntö ei nykyisessä muodossaan tarjoa riittävää keinostoa ympäristöongelmien ehkäisemiselle, niiden ratkaisemiselle ja ympäristön laadun parantamiselle.

Ympäristönsuojelulainsäädännön kehittämistä ovat hidastaneet erimielisyydet ympäristönsuojelun hallinnon järjestämisestä sekä ympäristöön vaikuttavaan toimintaan liittyvien ilmoitus- ja lupajärjestelmien toteuttamistavasta. Ympäristöongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan ympäristönsuojelun puitelaki, ympäristönsuojelun eri osa-alueiden erityislainsäädäntöä ja ympäristörikoslaki. Myös nykyistä lainsäädäntöä ja hallinnollisia määräyksiä on tarkistettava.

Kansallista lainsäädäntöä kehitettäessä on otettava huomioon kansainvälinen kehitys, naapurimaiden vastaava lainsäädäntö sekä YK:n, sen erityisjärjestöjen ja ETYK-asiakirjan tavoitteet. Erityisesti Suomen ja muiden pohjoismaiden välillä solmittu Pohjoismaiden ympäristönsuojelusopimus merkitsee yhtä virikettä näiden maiden ympäristölainsäädännön yhdenmukaistamiseen. Maamme erityispiirteet luonnonvarojen suhteen sekä vesiensuojelun keskeinen asema on otettava huomioon siten, etteivät lainsäädännölliset keinot jää riittämättömiksi pyrittäessä ympäristönsuojelullisiin tavoitteisiin.

Ympäristölainsäädännön kehittämiseksi on

- sisällytettävä perustuslakiin kansalaisten oikeus viihtyä ja ihmisarvoiseen ympäristöön,
- luotava selkeä ja yhtenäinen lupa- ja ilmoitusmenettely sekä sitä täydentävä toimintakykyinen valvontajärjestelmä,
- säädettävä ympäristönsuojelun puitelaki, joka sisältää periaatteet uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä, uudistumattomien luonnonvarojen säästeliäästä käytöstä, moninaiskäytöstä, aiheuttamisperiaatteesta sekä ympäristönäkökohtien huomioonottamisesta yhteiskuntasuunnittelussa ja päätöksenteossa,
- luotava ympäristörikoslainsäädäntö, jossa rangaistaviksi teoiksi tulee määritellä törkeä ympäristörikos, ympäristön pilaaminen, haitanteko ympäristölle, ympäristölle vaarallisten aineiden luvaton valmistaminen, maahantuonti ja myyminen sekä ympäristörauhan häiritseminen,
- ympäristörikoslakiin sisällytettävä vaatimus ennallistaa vahingoitettu ympäristö,
- pakkolunastuslainsäädäntöä on kehitettävä siten, että noudatetaan täyden korvauksen periaatetta, korvaukset maksetaan nopeasti jo ennen haltuunottoa,
- rakennuslain kaavoitusta koskevia määräyksiä on muutettava siten, että estetään lunastusvelvollisuuden kiertäminen,
- rakennuslakia tarkistettava erityisesti soraharjujen ja soiden suojelemiseksi siten, että maankamaran aineiden otto kotitarvekäyttöä lukuunottamatta on aina luvanvaraista. Myönnettäessä lupa on määrättävä maisemahoidollisesta kunnostamisesta käytön päätyttyä,
- säädettävä laki virkistysalueiden hankkimisesta ja ylläpitämisestä, turvattava lainsäädännössä jokamiehen oikeudella tapahtuva, häiriötä ja haittaa tuottamaton ulkoilu sekä retkeily,
- säädettävä ilmansuojelulaki, jossa pääperiaatteena on oltava ilmoitus- ja lupajärjestelmään perustuva pilaantumisen ehkäisy. Tähän liittyen on määriteltävä tarvittavat epäpuhtauksien enimmäismääriä ja koostumuksia koskevat normit,
- säädettävä laki meluntorjunnasta, johon liittyvät vastaavat ilmoitus- ja lupamenettelyt sekä normit kuin ilmansuojelulakiin,
- jätehuoltolakiin koottava nykyisin eri laeissa olevat määräykset ja osoitettava kunta pääsääntöisesti velvolliseksi järjestämään ja valvomaan alueensa jätehuolto,
- jätehuoltolailla, jätteiden lajittelulla sekä jätteiden käyttöä koskevalla tutkimuksella edistettävä jätteiden hyödyntämistä raaka-aineina,
- jätehuoltolakiin sisällytettävä roskaamiskielto,
- tarkistettava vesilakia siten, että vesistöjen rakentamisesta ja säännöstelystä aiheutuvat haitat korvataan täysimääräisesti ja nopeasti,
- velvoitettava maatalouspiirit ja terveystarkastajat ohjaamaan ja valvomaan torjunta-ainelainsäädännön toteuttamista aluetasolla,

- tarkistettava metsälainsäädäntöä siten, että puun tuotannon tehostamisen rinnalla metsien moninaiskäyttö turvataan sekä metsien aluskasvillisuutta, eläimistöä ja soita suojellaan. Näiden toimenpiteiden mahdollisesti aiheuttamat haitat on korvattava.

4. YMPÄRISTÖHALLINTO

Ympäristönsuojelun lainsäädännön kehittäminen sekä ympäristöön vaikuttaviin toimenpiteisiin liittyvien ilmoitus-, lupa- ja valvontajärjestelmien luominen edellyttävät ympäristönsuojelun hallinnon tehostamista. Vaikka ympäristönsuojelu monelta osaltaan tulevaisuudessakin liittyy useiden eri ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten muiden toimintojen yhteyteen, on ympäristöhallinto nykyisin liian hajanainen.

Ympäristönsuojelun hallintoa on kehitettävä pitämällä päämääränä ympäristönsuojeluministeriön perustamista. Tämän lisäksi on ympäristönsuojelun osuutta vahvistettava eri hallinnonaloilla perustamalla soveltuvin osin yhteysvirkamiesjärjestelmä. Tätä tarkoitusta varten järjestetään eri hallintoyksikköjen virat siten, että ympäristönsuojelutoimet voidaan joustavasti ja tehokkaasti hoitaa. Ympäristöhallinnon koordinaatio edellyttää myös pysyviä, hallintoyksiköiden välisiä yhteistyöelimiä.

Ympäristönsuojelun periaatteellisesti merkittäviä kysymyksiä käsittelemään on myös tulevaisuudessa asetettava poliittisen suhteellisuuden pohjalta koottu ympäristönsuojeluneuvosto. Tämän lisäksi tulee valtioneuvoston aina asettaa keskuudestaan ympäristönsuojelun ministerivaliokunta.

Ympäristönsuojelun hallinnon kehittämiseksi on

- tavoitteena pidettävä ympäristönsuojeluministeriön aikaansaamista, jonka tehtäviin kuuluisi alan koordinointi ja valvonta, kansainväliset kysymykset, ilmansuojelu, vesiensuojelu, meluntorjunta, öljyvahinkojen torjunta sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennetun ympäristön suojeleminen,
- ministeriötä perustettaessa siihen koottava soveltuvin osin ympäristöön puuttuvan toiminnan ilmoitus-, lupa- ja valvontajärjestelmät,
- erikseen selvitettävä kaavoitusasiain mahdollinen liittäminen ympäristönsuojeluministeriöön tai ympäristönäkökohtien muuten riittävä huomioonottaminen kaavoitushallinnossa,
- kehitettävä maa- ja metsätalousministeriöstä uusiutuvien luonnonvarojen ministeriö, jonka vastuulla olisi ympäristönsuojelun osalta kasviston ja eläimistön suojeleminen, luonnonvarojen moninaiskäyttö ja kansallispuistot,
- väliportaan hallinnossa ympäristönsuojelu osoitettava erityishallintoviranomaisille ja myös ympäristönsuojelun osalta hajautettava suunnittelu- ja päätäntävaltaa väliportaaseen sekä perustettava tarvittavat luottamusmieselimet,
- kunnissa vahvistettava ympäristönsuojelun asiantuntemusta eri hallintokunnissa sekä perustettava tarvittavat yhteistoimintaelimet, esimerkiksi ympäristönsuojelutoimikunnat, ja tutkittava niiden tehtäväkenttä,
- hallinnon ja suunnittelun tueksi luotava ympäristöä ja sen tilaa kuvaava ympäristötilasto sekä kehitettävä kaikille osa-alueille ulottuva seurantajärjestelmä.

5. YMPÄRISTÖNSUOJELUN TUTKIMUS, KOULUTUS JA VALISTUS

5.1. Tutkimus

Tieteellinen tutkimustoiminta muodostaa ympäristönsuojelun perustan. Alan tutkimus on välttämätöntä ongelmien havaitsemiselle, määrittelylle ja ennenkaikkea ratkaisumahdollisuuksien löytämiselle ympäristöongelmien vähentämiseksi ja poistamiseksi.

Ympäristönsuojeluun liittyviä näkökohtia sisältyy luonnontieteelliseen, yhteiskuntatieteelliseen ja lääketieteelliseen sekä teknilliseen tutkimukseen. Ympäristöongelmia ratkaistaessa on korostettava monitieteistä ja tieteiden välistä tutkimustapaa. On turvattava ympäristönsuojelun perustutkimus yliopistoissa ja korkeakouluissa sekä tuettava ja edistettävä eri laitoksissa tapahtuvaa ympäristötutkimusta.

Ympäristötutkimuksen kehittämiseksi on

- tutkimustoiminnassa vältettävä niukkojen voimavarojen tuhlaamista ja pyrittävä olemassa olevien tutkimustulosten tehokkaaseen hyödyntämiseen ja kansainväliseen tietojen ja kokemusten vaihtoon,
- kotimaisen tutkimustoiminnan painopiste sijoitettava oman maamme ympäristöongelmien tutkimiseen. Samalla on turvattava perustutkimukselle riittävät toimintamahdollisuudet,
- tehostettava luonnonvaroja ja ympäristöä säästävien menetelmien ja tuotteiden kehittämistä koskevaa tutkimusta.

5.2. Koulutus ja valistus

Koulutus luo perustan käytännön ympäristönsuojelulle. Sen tulee tarjota jokaiselle ihmiselle perustiedot ympäristönsuojelusta. Yhdessä ympäristönsuojeluvälityksen kanssa se on välttämätön edellytys suojeleongelmien ratkaisemiselle ja viihtyisän sekä turvallisen yhteiskunnan kehittämiseksi. On huolehdittava siitä, että eri ammateissa ja tehtävissä toimivilla on riittävän laajat yleistiedot ympäristönsuojelun peruskysymyksistä sekä tarkat tiedot oman alansa ympäristönsuojelun erityiskysymyksistä.

Ympäristökoulutuksen ja -valistuksen kehittämiseksi on

- laadittava peruskoulua ja lukioita varten ympäristökasvatuksen opetussuunnitelma erityisesti biologiaa, maantietoa ja yhteiskuntaoppia varten,
- järjestettävä ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa opiskeleville ja erityisesti opettajiksi valmistuville ympäristökoulutusta yleiskurssien muodossa,
- tehostettava ympäristökoulutusta sellaisilla aloilla, joilla on odotettavissa uutta lainsäädäntöä ja sen mukanaan tuomaa hallintoa,
- jaettava radion ja television kautta ympäristönsuojeluvälitystä vuosittain vahvistettavan ohjelman puitteissa.

6. YHTEISKUNTASUUNNITTELU

Yhteiskuntasuunnittelulla on huomattava merkitys ympäristönsuojelun onnistumiselle. Sen avulla vaikutetaan ihmisen lähimmän elinympäristön muotoutumiseen, maisemaan, mielenterveyteen, yhteiskunnan toimintakykyyn sekä ympäristön ja luonnon käyttöön. Tästä syystä tulee yhteiskunta- ja yhdyskuntasuunnittelun eri tasoilla ja eri sektoreilla ottaa huomioon ympäristönsuojelun vaatimukset sekä liittää ne suunnitteluperiaatteisiin.

Yhteiskuntasuunnittelun tavoitteeksi tulee asettaa viihtyisän, moniarvoisen elinympäristön turvaaminen ja kehittäminen sekä elämisen laadun parantaminen. Tämän mukaisesti tulee

- huolehtia siitä, että päätöksentekijöillä ja suunnittelijoilla on käytettävissään riittävät tiedot ympäristönsuojelun periaatteista ja menetelmistä sekä mahdollisuus ympäristön kulloisenkin tilan seurantaan,
- yhteiskuntasuunnittelun avulla pyrkiä jatkuvasti pienentämään ihmisen toimista ympäristölle aiheutuvaa räsitusta ja estämään alkuperäisen luonnon hävittäminen,
- yhteiskuntasuunnittelussa jo alunperin pyrkiä estämään alkuperäistä luontoa tai arvokasta kulttuurimaisemaa muuttava toiminta,
- yhdyskuntarakentaminen ohjata olemassaoleviin kohteisiin, joita korjaamalla ja täydentämällä voidaan toisaalta aikaansaada nykyistä valmiimpia, toimivampia ja viihtyisämpiä yhdyskuntia sekä toisaalta säästää rakentamatonta luontoa,
- ympäristönsuojelun periaatteet ottaa huomioon kaikenasteisessa kaavoituksessa ja rakentamismääräyksissä,
- asumisen ja elinkeinotoimintojen sekä liikenteen yhteydessä syntyvät ympäristöä pilaavat ja kuluttavat tekijät pyrkiä mahdollisimman tarkoin poistamaan mm. ottamalla käyttöön ympäristöystävällisiä teknisiä menetelmiä, pyrkimällä suljettuihin tuotantoprosesseihin ja raaka-aineiden uudelleenkäyttöön, jätteiden talteenottoon, palamiskaasujen ja jätevesien puhdistamiseen, roskaamisen ja ilkivallan estämiseen,
- omaleimaiset kyläyhteisöt ja kaupunkien vanhat, yhtenäiset miljöökokonaisuudet on suojattava riittävän yksityiskohtaisin kaavamääräyksin,
- yhdyskuntasuunnittelussa suosia pienimuotoista ja yksilöllistä rakentamista sekä turvata mahdollisimman monipuolinen valinnan vapaus elämänmuodon suhteen,
- yhdyskuntasuunnittelussa varautua ympäristöhaittojen torjuntaan erilaisin varmuustoimenpitein, säännöksin ja suoja-aluein,
- varautua lisääntyneen vapaa-aikatoiminnan ja matkailun vuoksi maamme luontoon kohdistuvaan kasvavaan räsitukseen pyrkimällä ohjaamaan luontoa kuluttava toiminta mahdollisimman ympäristöystävällisellä ja tarkoituksenmukaisella tavalla,
- ohjata rakentamista myös haja-asutusalueilla perusrakennusoikeuden mielivaltaisen ja epätarkoituksenmukaisen käytön estämiseksi,
- perustaa uusia laajoja kansallis- ja luonnonpuistoja sekä luonnonsuojelualueita,
- rantoja suojella rantakaavoilla ja taajamissa pyrkiä saamaan ranta-alueet yleisön vapaaseen käyttöön.

7. TERVEYDENHUOLTO

Ihmisen elinympäristön olennainen osa on hänen työympäristönsä. Työympäristössä ihmisen fyysistä ja henkistä terveyttä ja viihtyvyyttä vaarantavia haittoja esiintyy monin kerroin enemmän kuin useimmissa muissa elinympäristöissä. Tällaisia haittoja ovat mm.

tärinä, melu, erilaiset säteilyt ja kemialliset aineet sekä pöly, lämpötilojen vaihtelut, kosteus ja huono valaistus. Nämä haitat on työpaikkakohtaisesti perusteellisesti tutkittava ja minimoitava kehittämällä tuotantotekniikkaa, lainsäädäntöä, työterveyshuoltoa, työhygieniää, työturvallisuustoimintaa ja työlääketiedettä.

Ravinnossa ihmiset saavat erilaisia ainejäämiä. Tällaiset jäämät, jotka ovat peräisin mm. torjunta- ja lannoiteaineista, on saatettava mahdollisimman pieniksi lainsäädännön ja tuotantokehityksen avulla. Ravintotottumuksiin on myös kiinnitettävä nykyistä suurempaa huomiota ja kehitettävä ravitsemusneuvontaa ja alan tutkimus- ja tiedotustoimintaa.

Pyrittäessä luomaan ihmisyksilölle henkisesti ja fyysisesti terve ympäristö on

- aikaansaattava lakisääteinen työterveyshuolto,
- koulutettava työterveyshuollon ja työhygienian alalle riittävästi henkilökuntaa,
- suoritettava tutkimuksia kansalaisten ravinnosta ja ravitsemustilasta sekä kehitettävä ravitsemusneuvontaa,
- mielenterveydelliset häiriötilat on saatava ammattitaitilain piiriin,
- biologista viljelyä ja sen tuotteiden markkinointia tulee tutkia ja edistää,
- torjunta-aineiden ja lannoitteiden koostumus ja käyttötavat on kehitettävä ympäristöystävällisiksi,
- kasvinsuojelussa on kehitettävä biologisia ja muita myrkyttömiä menetelmiä,
- tuettava saasteettomien hyödykkeiden kehittämistä,
- ravintotuotteiden lisäaineiden käytön valvontaa on tehostettava.

8. ENERGIAPOLITIikka JA YMPÄRISTÖ

Luonnonvaroihin ja ympäristöhaittoihin liittyvät ongelmat ovat erityisen merkittäviä energian tuotannossa ja kulutuksessa. Energiapolitiikan keskeisenä periaatteena tulee pitää sitä, että energian hankinnan aiheuttamat haitat eivät saa ylittää sillä saavutettua hyötyä. Tavoitteeksi on asetettava sellaisen energiataloudellisen kokonaisuohjelman laatiminen, jossa ympäristönsuojelun osalta määritellään pitkällä tähtäyksellä energian tuotantoon tarvittavien luonnonvarojen käyttö ja asetetaan rajat, joissa energian tuotannon ja käytön luonnontaloudelle aiheuttamat haitat on pysytettävä.

Energiapolitiikan keskeisenä tavoitteena tulee olla energiatuotannon turvaaminen kaikissa olosuhteissa, energian säästäminen ja energian tuotantoon ja jakeluun liittyvien vaarojen ja ympäristöhaittojen minimoiminen. Pitkällä tähtäyksellä energiapolitiikan tavoitteena tulee olla siirtyminen energiahuollon turvaamisessa pääasiassa uusiutuvien luonnonvarojen pohjalla.

Öljyn suhteellista osuutta energialähteenä on mahdollisimman selvästi vähennettävä, koska öljyn hinta tulee jatkuvasti pysymään korkeana ja koska öljyesiintymät ovat rajallisia. Ympäristönsuojelullisesti ja kansantaloudellisesti edullisempia energiavaihtoehtoja ovat mm. kivihiihi ja maakaasu. Erityisesti sähköenergian ja maakaasun tuonnin lisääminen sekä sähkön ja lämmön rinnakkaistuotanto tarjoavat myös aikaa ydinenergian mahdolliseen lisärakentamiseen tarvittavalle tutkimukselle.

Ydinenergiaa on Suomessa ryhdytty rakentamaan osittain energiatarpeen voimakkaiden kasvuennusteiden pohjalta. Ydinvoiman käyttöönoton vaatimat raskaat investoinnit, alalla tapahtuva jatkuva kehittämistyö ja ydinenergiatuotantoon liittyvät, osittain selvittämättömät

vaaratekijät edellyttävät erittäin varovaista etenemistä ydinenergian lisärakennussuunnitelmissa.

Julkisella vallalla tulee olla riittävät mahdollisuudet valvoa ja ohjata energian tuotantoa, jakelua, tuontia ja vientiä. Näiden sääntelymahdollisuuksien käytännöllinen toteuttaminen ei kuitenkaan edellytä nykyistä laajempaa yhteiskunnallista omistusta. Yksityisen energiatuotannon toimintaedellytykset on turvattava. Energiapolitiikan suuntaviivat on määriteltävä energiataloudellisessa ohjelmassa, joka tulee valmistella parlamentaarisia voimasuhteita edustavassa elimessä ja jonka vahvistamisen eduskunta suorittaa. Energiapoliittista tutkimustoimintaa ja erityisesti ydinenergian ympäristölle aiheuttamien vaaratekijöiden tutkimusta on voimakkaasti tehostettava.

Edellä esitettyjen yleisten tavoitteiden lisäksi energiapolitiikkaa tulee kehittää siten, että

- rakentamaton vesivoima jätetään pääosin ottamatta käyttöön taloudellisesti heikkotuottoisena ja sen vuoksi, että rakentamisen ympäristönsuojelulliset ja maisemalliset haitat ovat korvaamattomia,
- turpeen käyttöä lisätään alueellisesti siellä, missä siihen on ympäristönsuojelulliset seikat huomioon ottaen taloudellisia mahdollisuuksia,
- vireillä olevien ydinvoimalahankkeiden lisäksi ei uusia aloiteta ennenkuin ydinvoimaloiden radioaktiivisten jätteiden varastointi sekä muutkin haitat ja vaarat on täydellisesti selvitetty,
- mahdolliset uudet ydinvoimalat rakennetaan ainoastaan käytännössä kokeiltujen tyyppiratkaisujen varaan,
- tuotantorakennetta, tuotteita ja tuotantoprosesseja suunniteltaessa ja nykyisiä tuotantolaitoksia saneerattaessa otetaan tavoitteeksi energian mahdollisimman alhainen kulutus sekä ympäristöhaittojen minimoiminen,
- jätehuoltoa ohjataan lainsäädännöllisesti siten, että jätteiden käyttö energialähteenä ja raaka-aineena tehostuu.

9. YMPÄRISTÖNSUOJELUN RAHOITUS

Ympäristönsuojelun rahoitusongelmien ratkaisu edellyttää uudenlaista talouspoliittista ajattelua, jonka mukaan hyvinvointiin kuuluu myös viihtyisä ja ihmisarvoinen ympäristö. Tästä on oltava valmis myös maksamaan. Noudattamalla sosiaalisen valintatalouden periaatetta luodaan pohja ihmisten yksilökeskeiselle ja moniarvoiselle elämälle. Taloudellisen hyvinvoinnin varaan on kyettävä rakentamaan myös yksilön fyysinen ja henkinen hyvinvointi sekä turvallinen ympäristö. Ympäristönsuojelun aiheuttamista kokonaiskustannuksista ja suojelulla saavutettavista eduista on laadittava tasapuolinen selvitys.

Ympäristönsuojelun kustannukset on vahingon aiheuttajan maksettava.

Aiheuttamisperiaate ei kuitenkaan aina ole kylliksi nopea ja joustava. Esimerkiksi vesiensuojelun perustamiskustannukset ovat niin suuret, että kaikissa tapauksissa eivät likaajat pysty niitä toistaiseksi yksin kantamaan. Rahoitustuen järjestäminen nopeuttaa nykyaikaisen suojelutekniikan käyttöön ottoa eri tuotantoprosesseissa. Teollisuusprosessit on pyrittävä kehittämään suljetuiksi, ympäristöä pilaamattomiksi ja sisällyttämään myös siten ympäristönsuojelukustannukset tuotteiden hintoihin.

Taloudellinen vastuu kansallispuistoista, luonnonpuistoista, yleisvaltakunnallista merkitystä omaavasta sosiaalisesta luonnonsuojelutyöstä, hallinnosta ja valvonnasta kuuluu julkiselle vallalle.

Ympäristönsuojelun rahoitusta järjestettäessä on tärkeää, että

- valtion ja kuntien talousarvioiden kautta voidaan ohjata varoja puhdistuskustannuksiin lainoina tai avustuksina,
- ympäristönsuojelun ja jätehuollon kustannukset on sisällytettävä tuotteiden hintoihin,
- luodaan yleisistä varoista rahoitustukijärjestelmä joustavan ja nopean suojeluinvestoinnin mahdollistamiseksi teollisessa toiminnassa,
- perustetaan erityinen parlamentaarissa valvonnassa oleva ympäristönsuojelurahasto, johon ympäristön saastuttamisesta valtiolle maksettavaksi tuomitut varat sijoitetaan,
- lahjoittajille annetaan oikeus verotuksessa vähentää määritellyille ja valvotuille säätiöille ympäristönsuojelutarkoituksiin annettu lahjoitus.

Liite

YHDISTYNEITTEN KANSAKUNTIEN JULISTUS IHMISEN YMPÄRISTÖSTÄ

1. Ihminen on sekä ympäristönsä luomus että muovaaja. Ympäristö antaa hänelle aineelliset elinmahdollisuudet sekä suo tilaisuuden älylliseen, moraaliseen, yhteiskunnalliseen ja henkiseen kasvuun. Ihmiskunnan pitkässä ja mutkikkaassa kehityksessä tällä taivaankappaleella on tultu vaiheeseen, jossa ihminen on tieteen ja tekniikan kiihtyvän kehittymisen avulla saavuttanut kyvyn muuttaa ympäristöään lukemattomin tavoin ja ennen näkemättömässä laajuudessa. Ihmisen ympäristön molemmat osat, luonto ja ihmisen rakentama ympäristö, ovat välttämättömiä hänen hyvinvoinnilleen ja mahdollisuuksilleen nauttia ihmisen perusoikeuksista - jopa itse elämisen oikeudesta.

2. Ihmisen ympäristön suojelu ja parantaminen on oleellisen tärkeä tehtävä, joka vaikuttaa maailman kaikkien kansojen hyvinvointiin ja taloudelliseen kehitykseen; se on koko maailman kansojen kiireellinen vaatimus ja kaikkien hallitusten velvollisuus.

3. Ihmisen on alituisesti kerättävä kokemuksia sekä jatkuvasti löydettävä, keksittävä, luotava ja edistettävä uutta. Ihmisen kyky muuttaa ympäristöään voi nykyisin, jos sitä käytetään viisaasti, suoda kaikille kansoille kehityksen tuottamat edut ja mahdollisuuden parantaa elämän laatua. Jos tätä kykyä käytetään väärin tai ajattelemattomasti, se voi tuottaa suunnatonta haittaa ihmisille ja ihmisen ympäristölle. Lisääntyvässä määrin todisteita ihmisen aiheuttamista haitoista on nähtävissä ympärillämme monilla maapallon alueilla: veden, ilman, maaperän ja elävien olentojen vaarallista saastumista, luonnon ekologisen tasapainon suurta häiriintymistä, jota ei tulisi sallia, uudistumattomien luonnonvarojen hävitystä ja ehtymistä sekä ihmisen rakentamassa ympäristössä, erityisesti asuin- ja työympäristössä, suuria puutteita, jotka ovat haitallisia ihmisen ruumiilliselle, henkiselle ja yhteiskunnalliselle terveydelle.

4. Kehitysmaissa alikehittyneisyys aiheuttaa useimmat ympäristöongelmat. Miljoonat ihmiset elävät huomattavasti ihmisarvoisen elämän vähimmäistason alapuolella vailla

riittävää ravintoa ja vaatetusta, suojaa ja koulutusta, terveyttä ja terveydenhoitoa. Siksi kehitysmaiden täytyy suunnata ponnistuksensa kehitykseen pitäen mielessä toimiensa tärkeysjärjestyksen sekä tarpeen suojella ja parantaa ympäristöä. Samaa tarkoitusta varten teollisuusmaiden tulisi ponnistella niiden ja kehitysmaiden välisen kuilun kaventamiseksi. Teollisuusmaissa ympäristöongelmat liittyvät yleensä teollistumiseen ja tekniseen kehitykseen.

5. Väestön luonnollinen kasvu aiheuttaa jatkuvasti ongelmia ympäristönsuojelulle, ja näiden ongelmien ratkaisuun on käytettävä riittäviä ja tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä ja menetelmiä. Ihmiset ovat arvokkaimpia kaikista olennoista. Ihmiset saavat aikaan yhteiskunnallista edistystä, luovat yhteiskunnallista hyvinvointia, kehittävät tiedettä ja tekniikkaa sekä muuttavat jatkuvasti kovalla työllä ympäristöään. Yhteiskunnallisen edistyksen sekä tuotannon, tieteen ja teknologian kehityksen myötä ihmisen kyky parantaa ympäristöä kasvaa päivä päivältä.

6. Historiassa on tultu vaiheeseen, jolloin ihmisten toimien ympäristövaikutuksiin on kaikkialla maailmassa suhtauduttava yhä vakavammin. Tietämättömyys tai välinpitämättömyys saattavat aiheuttaa suunnatonta ja korvaamatonta haittaa ympäristölle, josta elämämme ja hyvinvointimme riippuvat. Kun taas täydellisemmin tiedoin ja nykyistä viisaammin toimien voidaan luoda nykyiselle ihmiskunnalle ja tuleville sukupolville parempi elämä ihmisen tarpeisiin ja toiveisiin soveliaammassa ympäristössä. Laajoja näköaloja avautuu ympäristön laadun parantamiselle ja hyvän elämän luomiselle. Tarvitaan innostunutta ja rauhallista mieltä ja ututteraa ja järjestelmällistä työtä. Saavuttaakseen vapauden luonnon maailmassa ihmisen on käytettävä tietoa, jotta hän voisi yhteistyössä luonnon kanssa rakentaa nykyistä paremman ympäristön. Ihmisen ympäristön puolustamisesta ja parantamisesta nykyisiä ja tulevia sukupolvia varten on tullut ihmiskunnan ehdoton päämäärä - päämäärä, johon on pyrittävä yhdessä ja sopusoinnussa jo asetettujen rauhan sekä maailmanlaajuisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen peruspäämäärien kanssa.

7. Tämän ympäristöä koskevan päämäärän saavuttaminen edellyttää, että kansalaiset ja yhteisöt sekä yritykset ja laitokset kaikilla tasoilla hyväksyvät vastuunsa ja osallistuvat tasaveroisesti yhteisiin ponnistuksiin. Kaikilla elämän aloilla toimivat yksilöt sekä monien alojen järjestöt muovaavat sisäistämiensä arvojen mukaisesti ja toimiensa yhteisvaikutuksien maailman tulevan ympäristön. Suurin vastuu laaja-alaisesta ympäristöpolitiikasta ja ympäristönsuojelutoiminnasta kuuluu paikallishallinnolle ja kansallisille hallituksille niiden toimivallan rajoissa. Kansainvälistä yhteistyötä tarvitaan myös voimavarojen hankkimiseksi tukemaan kehitysmaita niiden täyttäessä velvoitteitaan tällä alalla. Laajuudeltaan alueellisten tai yleismaailmallisten tai yhteistä kansainvälistä aluetta koskevien ympäristöongelmien lisääntyvä joukko vaatii yhteisen edun nimessä laajaa yhteistyötä kansakuntien kesken sekä kansainvälisten järjestöjen toimia.

YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN JULISTUKSEEN IHMISEN YMPÄRISTÖSTÄ LIITTYVÄT PERIAATTEET

1. Ihmisellä on perusoikeus vapauteen, tasa-arvoon ja kunnollisiin elinehtoihin ympäristössä, jonka laatu sallii ihmisarvon mukaisen elämän sekä hyvinvoinnin, ja ihmisellä on vakava vastuu ympäristön suojelemisesta ja parantamisesta nykyisten ja tulevien sukupolvien hyväksi. Tämän mukaisesti politiikka, joka edistää tai ylläpitää

rotusortoa, rotuerottelua, syrjintää sekä siirtomaa- ja muuta sortoa ja vierasta ylivaltaa, on pysyvästi tuomittava ja lopetettava.

2. Maapallon luonnonvaroja, joihin kuuluvat ilma, vesi, maaperä, kasvillisuus ja eläimistö sekä erityisesti edustavat näytteet luonnon eloyhteisöistä, on suojeltava huolellisesti suunnitellen ja tarkoituksenmukaisesti hoitaen nykyisten ja tulevien sukupolvien hyväksi.

3. Maapallon kykyä tuottaa elintärkeitä uudistuvia luonnonvaroja on ylläpidettävä ja, milloin tarpeellista, korjattava tai parannettava.

4. Ihmisellä on erityinen vastuu siitä, että luonnonvaraista eliöstöä ja sen elinympäristöä, joita haitalliset tekijät nyt pahoin uhkaavat, suojellaan ja hoidetaan järkevästi. Siksi on taloudellista kehitystä suunniteltaessa luonnonsuojelua ja siihen sisältyen luonnon eliöstön suojelua pidettävä tärkeänä.

5. Maapallon uudistumattomia luonnonvaroja on käytettävä siten, että vaara niiden tulevasta ehtymisestä torjutaan ja että taataan niiden käytöstä saatavan hyödyn jakaantuminen koko ihmiskunnalle.

6. Luonnon eloyhteisöjen turvaamiseksi vakavilta tai korvaamattomilta vaurioilta, myrkyllisten tai muiden aineiden sekä lämmön päästäminen ympäristöön sellaisessa määrin tai sellaisina pitoisuuksina, että se ylittää ympäristön kyvyn tehdä ne vaarattomiksi, on lopetettava. Kaikkien maiden kansojen oikeutettua taistelua saastumista vastaan olisi tuettava.

7. Valtioiden tulee ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimiin estääkseen aineita, jotka saattavat vaarantaa ihmisen terveyden, vahingoittaa eläviä luonnonvaroja ja meren eliöstöä, vähentää viihtyisyyttä tai haitata muuta meren oikeutettua käyttöä, saastuttamasta merta.

8. Taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on oleellinen edellytys suotuisan asuin- ja työympäristön turvaamiseksi ihmiselle ja elämän laadun parantamiselle välttämättömien olojen luomiseksi maapallolle.

9. Alikehittyneisyyden tilasta ja luonnonmullistuksista johtuvat ympäristön puutteet aiheuttavat vakavia ongelmia, ja ne voidaan parhaiten korjata nopeuttamalla kehitystä määrällisesti merkityksellisellä taloudellisella ja teknisellä avulla, joka täydentää kehitysmaiden omia ponnistuksia, sekä ajankohtaisin avustuksin kulloisenkin tarpeen mukaan.

10. Kehitysmaille hintojen vakavuus ja riittävät tulot perustuotannon tuotteista sekä raaka-aineista ovat oleellisia ympäristönhoidon kannalta, koska taloudelliset tekijät on otettava huomioon yhtä hyvin kuin ekologiset ilmiötkin.

11. Kaikkien valtioiden ympäristöpolitiikan tulisi parantaa kehitysmaiden nykyisiä tai tulevia kehitysmahdollisuuksia eikä vaikuttaa niihin haitallisesti, eikä ympäristöpolitiikka saa estää parempien elinehtojen saamista kaikille ihmisille. Valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen olisi ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin yhteisymmärryksen saavuttamiseksi siitä, kuinka suhtaudutaan ympäristönsuojelutoimien soveltamiseen aiheuttamiin mahdollisiin kansallisiin tai kansainvälisiin taloudellisiin seuraamuksiin.

12. Ympäristön suojelemiseksi ja parantamiseksi olisi asetettava käytettäväksi voimavaroja ottaen huomioon kehitysmaiden olot ja erityisvaatimukset, kaikki ympäristönsuojelutoimien liittämistä kehitysmaiden kehityssuunnitteluun aiheutuvat kustannukset sekä tarve asettaa kehitysmaiden käyttöön ympäristönsuojelua varten lisää kansainvälistä teknistä ja taloudellista apua niiden sitä pyytäessä.

13. Luonnonvarojen hyödyntämiseksi yhä järkipäisemmin ja siten ympäristön parantamiseksi valtioiden tulisi omaksua kokonaisvaltainen ja yhteensovitettu lähestymistapa kehityssuunnitteluunsa taatakseen, että kehitys sopii yhteen väestön hyväksi tapahtuvan ympäristön suojelun ja parantamisen tarpeen kanssa.

14. Järkevä suunnittelu on oleellinen väline kaikkien yhtäältä kehityksen ja toisaalta ympäristön suojelun ja parantamisen tarpeiden välisten ristiriitojen säätelemiseksi.

15. Ihmisen asutusta ja kaupungistumista on suunniteltava, jotta haitalliset vaikutukset ympäristöön voidaan estää ja saada kaikille mahdollisimman suuri yhteiskunnallinen, taloudellinen ja ympäristön suoma hyöty. Tämän mukaisesti siirtomaa- ja rotuylivaltaan perustuvat hankkeet on hylättävä.

16. Väestöpolitiikka, joka ei kajoa ihmisen perusoikeuksiin ja jonka asianomaiset hallitukset katsovat sopivaksi, tulisi soveltaa alueilla, missä väestön kasvun nopeus tai liialliset väestökeskittymät todennäköisesti aiheuttavat ympäristölle tai kehitykselle haittaa, sekä alueilla, missä alhainen väentiheys saattaa estää ihmisen ympäristön parantamista ja hidastaa kehitystä.

17. Asianomaisille kansallisille elimille on annettava tehtäväksi valtioiden luonnonvarojen käytön suunnittelu, johto ja valvonta ympäristön laadun parantamista silmälläpitäen.

18. Tiedettä ja teknologiaa, osana niiden panoksesta taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen, on käytettävä ympäristöä uhkaavien vaarojen toteamiseksi, välttämiseksi ja valvomiseksi sekä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja ihmiskunnan yhteiseksi hyväksi.

19. Ympäristötietojen opetuksella sekä nuorille että aikuisille, ottaen asianmukaisella tavalla huomioon vähempiosaiset ihmiset, on oleellinen merkitys yksilöiden, yritysten ja yhteisöjen valistuneen mielipiteen ja vastuuntuntoisen käyttäytymisen pohjan laajentamiseksi ympäristön suojelussa ja parantamisessa sen koko inhimillisessä laajuudessa. On myös olennaisen tärkeää, että joukkotiedotusvälineet eivät myötävaikuta ympäristön huonontumiseen, vaan päinvastoin jakavat kasvattavaa tietoa ympäristönsuojelun ja parantamisen tarpeesta, jotta ihminen voisi kehittyä joka suhteessa.

20. Sekä kansallisia että monikansallisia ympäristöongelmia koskevaa tieteellistä tutkimusta ja kehitystä on edistettävä kaikissa maissa, erityisesti kehitysmaissa. Tässä yhteydessä on tuettava ja avustettava ajan tasalla olevan tieteellisen tiedon ja kokemuksen vapaata kulkua ympäristöongelmien ratkaisemisen helpottamiseksi. Ympäristönsuojeluteknikka olisi annettava kehitysmaiden käyttöön ehdoilla, jotka rohkaisevat ympäristönsuojelumenetelmien leviämistä laajalle niiden muodostumatta taloudelliseksi taakaksi kehitysmaille.

21. Valtiolla on Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti loukkaamaton oikeus käyttää hyväkseen omia luonnonvarojaan

omaa ympäristöpolitiikkaansa noudattaen ja vastuu taata, että niiden toimivaltaan tai valvontaan kuuluvat toimet eivät aiheuta vahinkoa ympäristölle muissa valtioissa tai kansallisen toimivallan ulkopuolella olevilla alueilla.

22. Valtioiden tulee olla yhteistyössä kehittääkseen kansainvälistä lainsäädäntöä, joka koskee vastuuta ja vahingonkorvausta saastumisen ja muun ympäristön pilaantumisen uhreille tapauksissa, joissa on kyseessä valtion toimivallassa ja valvonnassa olevalla alueella tapahtuvan toiminnan muulle ulkopuoliselle alueelle aiheuttama ympäristöhaitta.

23. Kajoamatta sellaisiin yleisiin periaatteisiin, joista kansainvälinen yhteisö voi sopia, tai kansallisesti määritettäviin arvosteluperusteisiin ja vähimmäistasoihin, on oleellisen tärkeää kaikissa tapauksissa ottaa huomioon kussakin maassa hyväksytyt arvojärjestelmät ja harkita kehittyneimmissä maissa voimassaolevien laatuvaatimusten soveltuvuuden alaa ottaen huomioon, että sellaiset laatuvaatimukset saattavat olla kehitysmaille sopimattomia ja aiheuttaa niissä epäoikeutettuja yhteiskunnallisia kustannuksia.

24. Ympäristön suojelua ja parantamista koskevia kansainvälisiä asioita tulisi käsitellä kaikkien maiden välisen, niin suurten kuin pienten, yhteistyön hengessä ja tasa-arvoisuuden pohjalta. Monen- tai kahdenkeskeisiin järjestelyihin tai muihin tarkoituksenmukaisiin keinoihin perustuva yhteistyö on oleellisen tärkeää kaikilla aloilla tapahtuvan toiminnan aiheuttamien haitallisten ympäristövaikutusten estämiseksi, poistamiseksi tai vähentämiseksi ja tehokkaaksi valvomiseksi siten, että kaikkien valtioiden itsemääräämisoikeus ja edut otetaan riittävästi huomioon.

25. Valtioiden on pidettävä huolta siitä, että kansainvälisten järjestöjen työ ympäristön suojelemiseksi ja parantamiseksi on yhteensovittettua, tehokasta ja voimallista.

26. Ihminen ja hänen ympäristönsä on suojattava ydinaseiden ja kaikkien muiden massatuhoaseiden vaikutuksilta. Valtioiden tulee ponnistella päästäkseen asiaa käsittelevissä kansainvälisissä elimissä nopeasti sopimukseen sellaisten aseiden poistamisesta käytöstä ja täydellisestä hävittämisestä.